

HOSSZÚPERESZTEG

Településképi Arculati Kézikönyv

2019

TARTALOM

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ	3
HOSSZÚPERESZTEG BEMUTATÁSA	4
ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK.....	8
A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK	23
JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK	54
JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK	64

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

1

Kedves Olvasó!

A 2016. évi LXXIV. törvény a településkép védelméről markáns változást hozott mindennapi életünkbe, hiszen egy rendezettebb jogszabályi környezetet teremtett az épített- és táji környezet számára a településeken. Ez azt is jelenti, hogy a településkép védelméről minden településen, immár külön, helyi rendeletet kell alkotni, ami a helyi építési szabályzat mellett fontos szabályozó elem lesz főként az építkezések, átalakítások, felújítások során. A helyi településképi rendelet megalkotásához, jelen Településkép Arculati Kézikönyv nyújtja a szakmai alapot.

A Kézikönyv, amit most kezében tart, egy olyan útmutató, ami közérthető formában hivatott elmondani és elmagyarázni, azokat az építészeti irányokat és javaslatokat, amiket a település épülő, fejlődő jövőjében majd az itt élőknek és a beruházóknak alapul kell venni. Többnyire a „Hogyan?” kérdésre ad egzakt választ, a településen már fellelhető jó példákkal és egyéb magyarázó ábrákkal. Célja, hogy közérthető módon nyújtson segítséget a mindennapokban.

A Kézikönyv egyik legfőbb célja az értékmegőrzés, az épített örökségünk megóvása a jelen és jövő generációk számára. Bízunk benne, hogy a Kézikönyv valóban használható lesz az Ön számára és megfelelő alapot biztosít arra, hogy sikeresen megvalósítsa céljait, ezzel is gazdagítva a települést!

Reméljük, a Kézikönyvet tovább bővíti majd jó példákkal, ezzel is segítve a Kézikönyv és egyben a település folyamatos fejlődését!

Virág Attila

geográfus

HOSSZÚPERESZTEG

2

BEMUTATÁSA

Hosszúpereszteg a Sárvári Járás községi jogállású, Zala megyével határos kistelepülése. Népessége ma 646 fő (KSH, 2018). Az **Alsó-Kemeneshát** klímája, domborzati viszonyai rendkívül kedvezőek a szőlő- és gyümölcstermesztés számára, de a nagymértékben erdősült táj számos egyéb potenciállal is rendelkezik. Az idők folyamán így olyan funkciók jelentek és jelennek meg, melyek aktív formálói a települési és természeti tájnak.

A településen is áthaladó **8-as főút** és annak mellékutai segítségével gyorsan és biztonságosan elérhetőek olyan települések, mint a fontos ingázási partner és járásközpont Sárvár, valamint Szombathely, de egyéb közeli, iparilag is fejlett kisebb központok is. Még mondhatni az M86-os autópálya hatása is érezhető. A javuló elérhetőség szintén változásokat generálhat. Az elmúlt évek turisztikai fejlesztései is jelzik, a tudatosan térségi összefogásokon alapuló kínálatfejlesztés eredménye lehet Hosszúpereszteg és a környező falvak újrafelfedezése is. **Az új építkezések esetében igyekezni kell az eddig idegen formák megfelelő adaptálását, a hagyományos építészeti megoldások továbbörökítésére.**

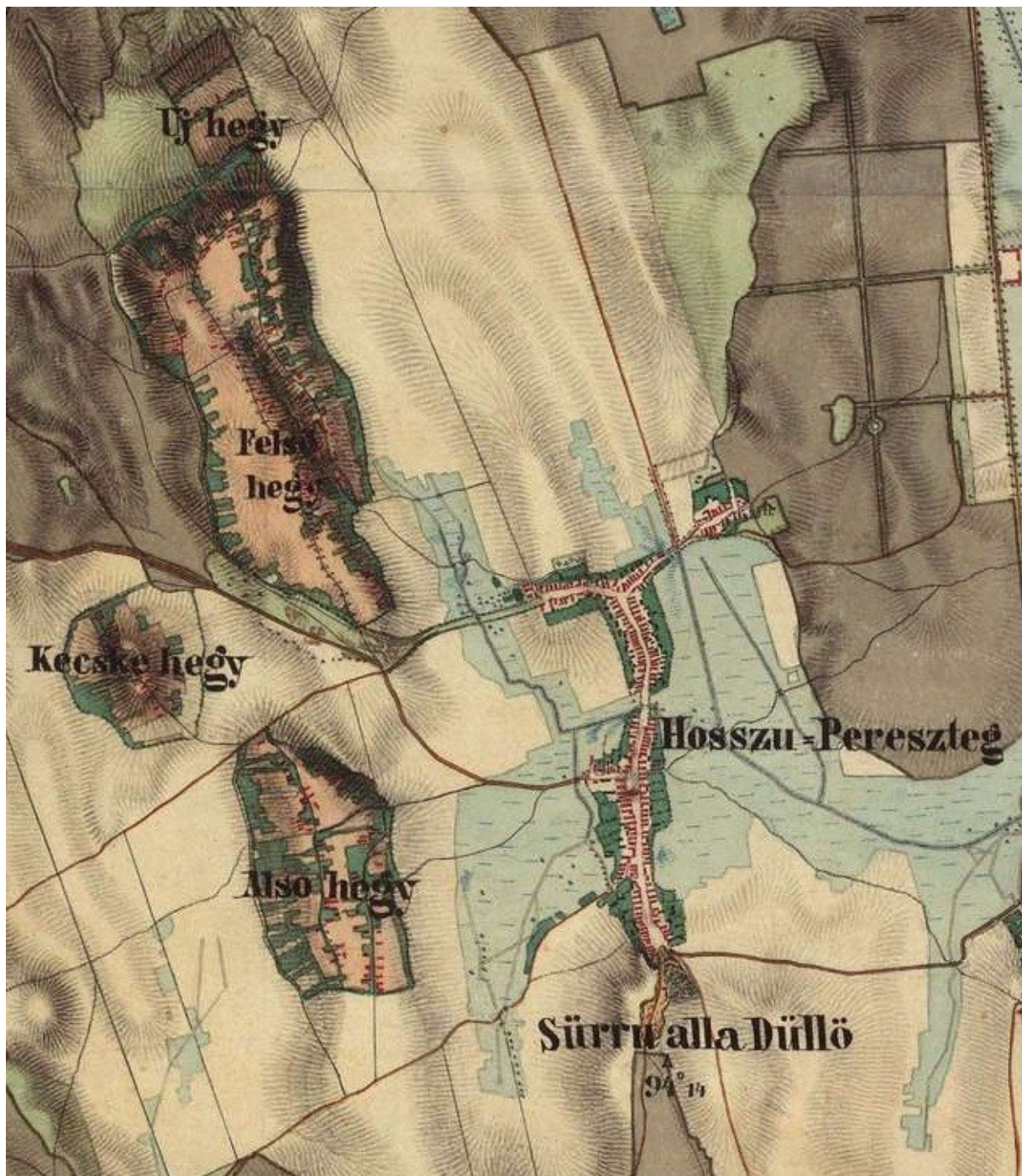

Történet, településfejlődés

Pereszteg falu életében a korábban említett **szőlőművelés és a hozzá kapcsolódó borkészítés** kulcsfontosságú, már az 1400-as évek tájékáról vannak feljegyzések e tevékenységek folytatásáról. Jelentősebb központi funkciójú települések a Rába mentén kezdtek fejlődni, de szomszédságukban sorra létesültek a Pereszteghez hasonló jobbágyfalvak. A tájat sűrűn behálózó, **jellemzően egyutcás útifalvak** lankás, vízjárta helyeken létesültek, ahol az erdők ölelése védelmet is adott, ha kellett. A hosszú falvak lassan gyarapodtak, de viszonylagos stabilitásukat, gazdagságukat jelezte, templommal és iskolával rendelkeztek. Peresztegen az iskola létéről először egy 1631-ből származó feljegyzésből tudunk. A tágabb térség németajkú népessége a városokban koncentrálódott ugyan, de kisebbségként a falvakban is megjelent, ami az építészetben is visszaköszön. A letisztult, németes igényű kispolgári építkezés jól harmonizál a dunántúli kisparaszti és módosabb gazdák által képviselt építészeti modorral, a falu képe így már korán egységességet sugallt, mely még ma is jellemző. **Az első magyar népszámlálás idején (1784-1787) már 1294 fő élt az akkor már „Hosszu Pereszteg” névalakban a Sopron megyei Peresztegtől megkülönböztetett faluban.** Az ebből az időszakból származó katonai térképen jól látszik a templom helye és a település „gerince”, valamint a három ma is ismeretes és művelt szőlőhegy is (forrás: mapire.eu):

Az 1800-as évek végén a község fénykorát élte, lakossága majd 2000 főt is számlált, szűkebb értelemben véve kisebb központtá nőtt. A Vasvár felé vezető út mentén útifalvakra jellemző enyhe **orsós kiteresedés** is létrejött, mely ma is észrevehető a mai Ady Endre utcában. Ezeken a helyeken tartották a vásárokat, ide hajtották ki az állatokat is. Tehát új központ formálódását is megfigyelhetjük. Ezzel párhuzamosan a **„Felsőfalú”** is elkezdett kiépülni. Ekkor még organikus módon, a természet formáit követve, a magaspartokra tudták felhúzni a vert falazatú lakóházakat. A második katonai felmérés térképén szépen látszanak a szőlőhegyek, azaz a Felső hegy, Alsó hegy, Kecsehegy, és a mára visszaerdősült Új hegy prэшázainak, pincéinek elhelyezkedései is (forrás: mapire.eu):

A **kertes, szalagtelkes falu** a Kodó-patak termékeny öntéstalaja mentén nyúlik, de a Szajki puszta és erdőség már korán hasznosított területté vált, eleinte **malom** működött itt, majd 1931-ben a nagybirtokosok ötlete alapján **a Csörgető-patakot felduzzasztották és létrejött az értékes tórendszer.**

A Csörgető-patak vidéke egy 1857-es kataszteri térképen (forrás: hungaricana.hu):

A falu a második világháború után számos problémával kellett szembenézzen. **Az itt létesült kisebb TSZ népességmegtartó ereje nem volt jelentős**, az itt élők elvándoroltak a fejlődő ipari központokba, a háztáji, kiskertes művelés is nehézkesebbé vált, a népesség így jelentősen visszaesett. Ennek hozadéka, hogy a házak közel fele 1946 előtt, ötödük pedig még a sátoztetős típusházak megjelenése előtt, a népi építészeti megoldások részleteit felhasználva épült. A jellemzően négyzet alaprajzú típusházak kisebb szomszédságokat alkotnak, nem határoznak meg egész utcaképeket. A már kétszintes, az 1980-as évektől elterjedő, a települési térből kiemelkedő házakat pedig csak pontszerűen találunk. **Kialakult azonban a főút mentén az új, államszocialista időkre jellemző „arctalan” központ, ahol többek között az új iskola és a művelődési központ is helyet kapott.**

A falu részletes történeti bemutatásával P. Kovács Imre **„Hosszúpereszteg kilenc évszázada”** című könyve foglalkozik. Ajánljuk e kötetet mindazok figyelmébe, akik részletesebben is ismerkedni szeretnének a közösség hagyományaival.

ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK

3

Épített környezet, települési táj

Hosszúpereszteg településkarakterét is meghatározó, reprezentatív építménye a műemléki védelem alatt álló Római Katolikus templom. A gótikus alapokon fekvő 15. századi hitéleti központot 1758-ban még barokk stílusban átépítették. Felújítása a közelmúltban ment végbe, a korábbi palatető helyett cseréptetőt és hozzá illeszkedő fehér főszínt kapott.

A kiemelt térszínen magasodó templom **műemléki környezetében** található egy 1837-es datálású kőkereszt, egy Mária szobor, a világháborús emlékmű, de helyet kapnak itt más köztéri alkotások is.

A népi építkezés gazdag öröksége a helyi védelem alapja. Helyi védelem alatt áll számos lakóház, de szakrális emlék, azaz útmenti kereszt is. Ez utóbbiak a tágabb régió életében fontos, nagy gonddal őrzött egyedi tájértékei.

A település hagyományos jellegének megőrzése szempontjából véleményünk szerint érdemes lenne a helyi egyedi védelem kiterjesztésén gondolkodni, ugyanis látszik, az erre érdemes épületek tulajdonosai házaikat és a közterületeket is gondosan kezelik. Ez a munka a helyi lakosság bevonásával zajlik, ezért is lehet üdvös mozzanat a település életében.

Fent védelemre javasolt polgári-, lent védelem alatt álló népi lakóház:

Hosszúperesztegen számos egyéb tájértéket is találunk, melyek esetében szintén indokolt lehet a helyi védelem alá helyezés. Ezek többsége szintén kereszt, stáció, vagy éppen szentély. Közös jellemzőjük, hogy megjelenésük egyszerű, nem hordoznak parasztkorok jegyeit.

A parasztkorok, a provinciális művészet (provinciális jelentése itt „vidéki”) leképeződése. A provinciális stílus művészei a nagyközönség számára hozták létre a népi életbe, környezetbe épülő barokkos alkotásokat, mint például falusi templomokat, útszéli kereszteteket. Ennek laikus elterjedését jellemezték parasztkorok névvel, mely azon túl, hogy sem pejoratív többlettartalommal nem rendelkezik, nem is feltétlenül jelent pusztán paraszti alkalmazást, a módosabb gazdák körében is rendkívül kedvelté vált. (Magyar Néprajzi Lexikon alapján).

Az egyedi tájértékek számbavételében, kataszter készítésében az e téren nagy tapasztalatokkal rendelkező területileg illetékes nemzeti park is partner lehet.

Értékek a 8-as főút mentén. Stáció 1900-ból és szentély:

Ugyancsak megfontolásra érdemes a szőlőhegyek egyes, esetenként évszázados múltra visszatekintő pincéinek, préházainak helyi védelemmel történő megkülönböztetése is. Esetükben elhelyezkedésük és anyaghasználatuk miatt a megőrzés rendkívül fontos feladat, hiszen jóval kitettebbek az időjárási viszontagságoknak is.

Idős pince a Felső hegyen:

Kistelepülések számára kiemelten fontos az **egészséges és inspiráló lakó- tanuló és munkakörnyezet** kialakítása, folyamatos fejlesztése, hogy továbbra is vonzó lakhelyül szolgáljanak, valóban használják is és magukénak is érezzék az itt élők a települést.

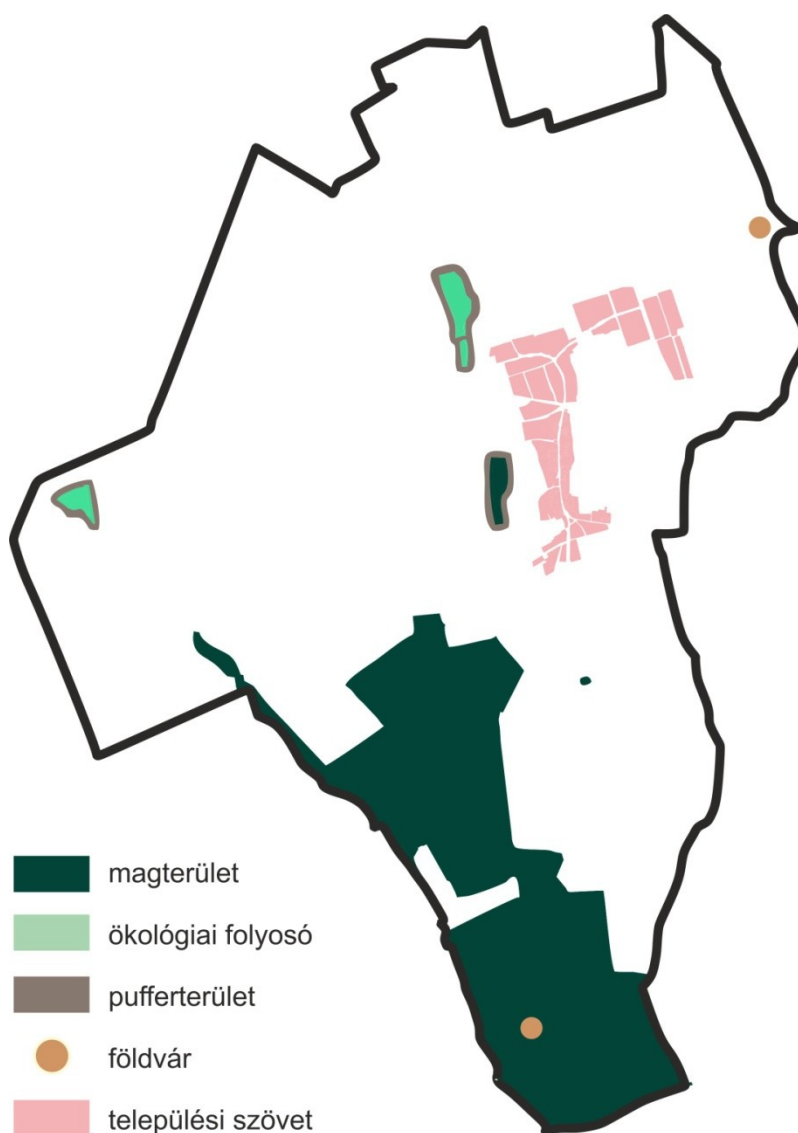
Az itteni közösséget láthatóan olyan, a környezetükre igényes emberek alkotják, akik között jól működik az építészeti kommunikáció, tanulnak egymástól, a jó példák így „ragadósak”, könnyen elterjednek. A település képe így rendezett, utcái, közparkjai tiszták, esztétikusak, ligetes környezetük kapcsolatot teremt a táj erdőségeivel.

Természeti környezet

Hosszúperesztegen Natura 2000-es különleges természetmegőrzési terület ugyan nem található, de a déli összefüggő erdőségek noha a gyertyános és cseres tölgyeseket telepített akácosok és fenyők is tarkítják, a **Nemzeti Ökológiai Hálózat** foltszerű magterületei. Kisebb foltokban szintén magterületek a Kis-kerek-tó, valamint vizenyős rétek, gyepterületek. Az északi határrészeken ökológiai folyosók is lehatárolásra kerültek. Ezeknek a természetközeli területeknek az a feladata, hogy átjárhatóságot biztosítsanak a magterületek között.

A falu tágas külsőségein két „ex-lege” **védett földvár** is találunk, az egyik a Dénesdi-vár a Vashosszúfaluval közös határon, a másik a délen megbújó Szajk vár. Mindezeknek köszönhetően a falu egy jelentős része az Országos Területrendezési Terv alapján **Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület**.

Vegyes tölgyes és fenyőerdő az üdülőtelep mellett:

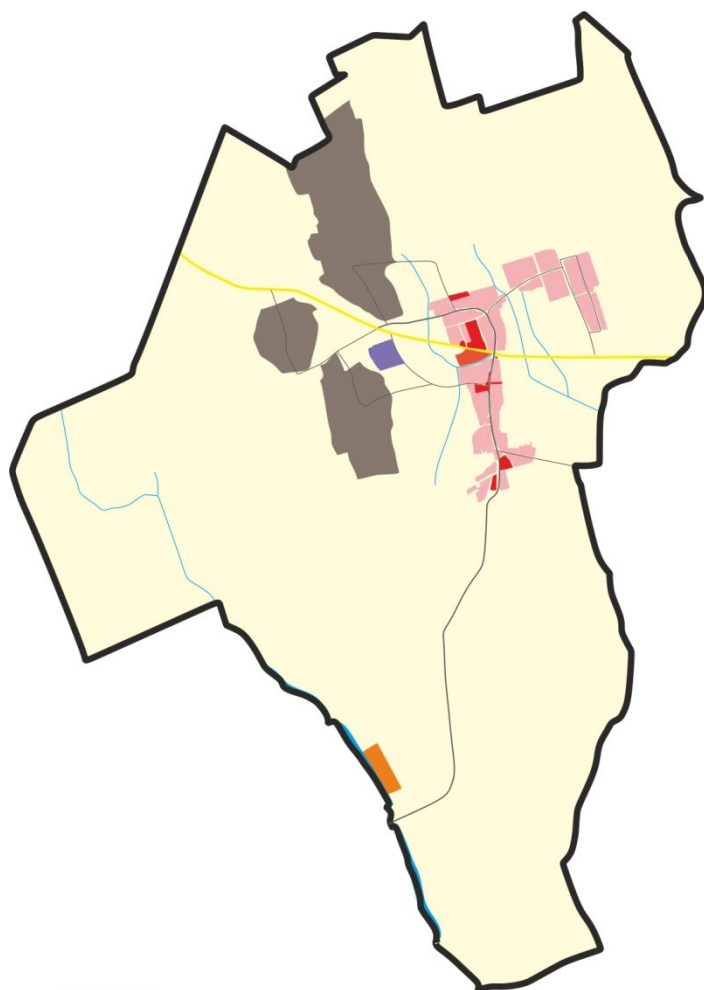

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL

MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ

KARAKTERŰ TERÜLETEK

4

Településközponti területek, egyéb zöldfelületek

Kertes falu

Üdülőtelep

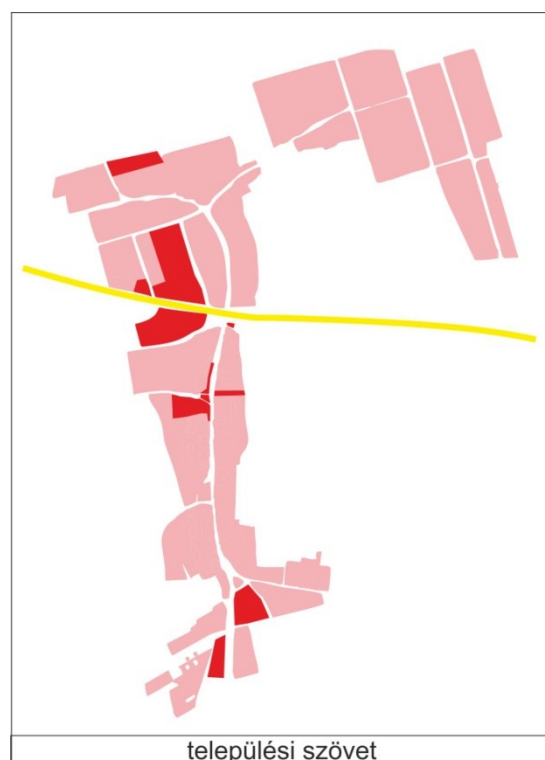
Szőlőhegyek

Ipari, gazdasági üzemerületek

Természeti területek, egyéb külterületek

Egyéb térképi jelek:

főút egyéb út víztér

Településközponti területek, egyéb zöldfelületek

E terület Hosszúpereszteg **reprezentatív épületeit**, azaz közintézményeit, szolgáltató és kiskereskedelmi egységeit, valamint zöldterületeit, **közparkjait** és a templom környezetét foglalja magába. Az itt található épületek, építmények jellemzően **szabadon álló** módon helyezkednek el, vagy markánsabb, egyedi tömegformálásuk miatt némiképp kiemelkednek a falusias környezetből. Ugyancsak ide soroljuk a nagyobb nyílt zöldfelületeket, a sportpályák területét azok kiszolgáló épületével és a temetőterületeket is.

A központi lehelyezkedésű hivatalépület:

Az új iskolaépület:

Vendéglő a 8-as főút mellett:

Kertes falu

E karakterében elkülönülő terület a falu lakóterületeit, lakóutcáinak összessége foglalja magába. Ha a településen járunk, érezhetjük, hol húzódik a klasszikus ófalu határa, de elmondhatjuk, az újabb utcák is a hagyományokhoz való illeszkedés igényével formálódnak. **Az egységes kezelés szemléletmódja így a harmonikus falukép megőrzését, további fejlesztését szolgálja.**

Előrevetítjük azonban, hogy főként a Hunyadi utca déli oldalán már fiatal építkezéseket is láthatunk, esetleg számítani lehet kertvárosias igényű kiépülésekre. Ott, ahol már tömbszerű, esetleg utcaszintű megjelenésekről van szó, a szomszédsági kapcsolatok révén erős az **egymásra hatás, a csoportdinamika, az épületek fiatal kora ellenére is már „szokások” alakulnak ki.** Ezek a fajta interakciók a pontszerűen megjelenő új házak esetében azonban még nem elég fejlettek, így azoknak a megjelenésük is eklektikusabb, figyelemmel kell kísérni tehát e megújuló területek folyamatait.

A „Kertes falu” elnevezést az általános **hosszú szalagtelkek** léte miatt használjuk, számos helyen megfigyelhető a porták hármas tagolása, azaz a lakóudvar, mögötte a gazdasági udvar és végül a „házi kertek” egysége:

Az Ady Endre utca északi végének
eklektikusabb, de jellemző
részletekben gazdag utcaképe:

Szőlőhegyek

A három „hegyen” az egykori zártkerteken eltérő mértékben, de aktív gazdálkodás folyik, így épített környezetük is folyton változik, megújul. Leginkább a Felső hegy fejlődik, erről tanúskodik az is, hogy az elmúlt években lezajlott itt a villamosenergia hálózat kiépítése is. Ezt tájba illő faoszlop is jelzi:

A Felső hegy:

Üdülőtelep

A Szajki-tavak ma rendkívül sokféleképpen hasznosított pihenő, rekreációs, turisztikai funkciójú különleges terület, mely kedves az ökológiai szemléletű turizmus kedvelőinek is.

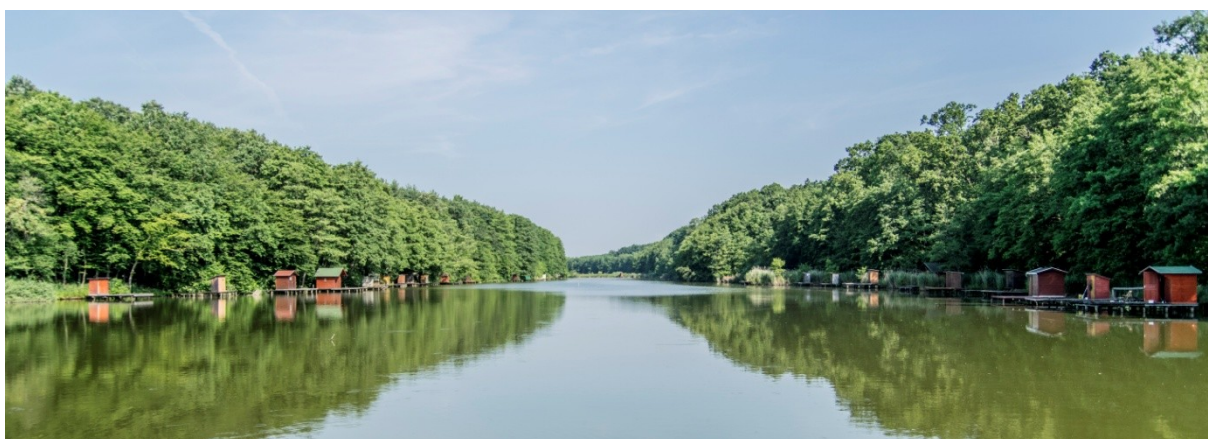
E funkciók együttélését a közös építészeti megjelenés, az egységes arculat kialakítása is segítheti.

A strand területe:

A kép bal oldalán Mikosszéplakhoz, jobb oldalán Hosszúpereszteghez tartozó stégek:

Ipari, gazdasági üzemterületek

Ide soroljuk a belterülethez közeli, megmaradt, egykori TSZ telephelyet, melyet ma is hasznosítanak.

Természeti területek, egyéb külterület

Mint arra már kitértünk, Hosszúpereszteg rendelkezik ökológiailag fontos táji részletekkel. A külterület legnagyobb része ezeken túlmenően táblás szántó, melyeket kis részben rétek és legelők tarkítanak.

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

5

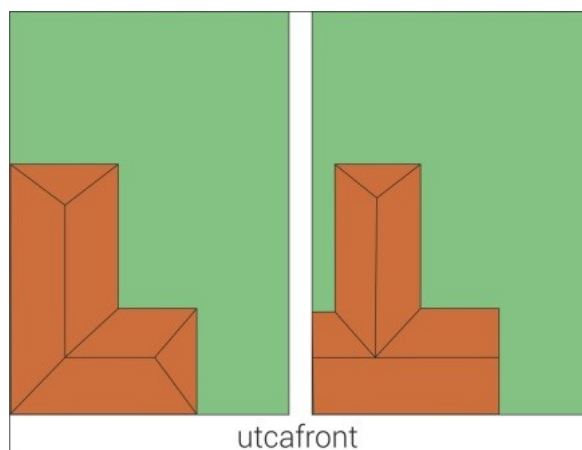
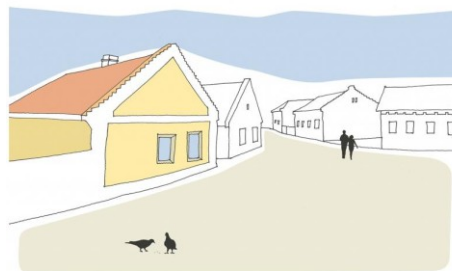
Átfogó településképi javaslatok

Telepítés

A községben jellemzően **oldalhatárra, az utca szabályozási vonalára párhuzamosan épült**, lakóházak tekinthetőek hagyományosnak. A dunántúli háztípus jellemzője az „L” alakú, takart építkezés is.

Javaslatok: átépítés, új ház építése esetén igazodjunk az adott településrészen kialakult telepítési struktúrákhoz, az előkertes, vagy előkert nélküli utcaképrészlet fenntartásával!

Kerülendő az utca szabályozási vonalától előrébb, vagy hátrébb való építkezés, mivel az rendezetlenséget sugall, már kis eltérés is megtörheti a telekrendszer képét.

Magasság

Egy utcakép, településrész, település karakter esztétikailag egyik legmeghatározóbb eleme a harmonikus rendet, egységességet sugalló hasonló épületmagasságok és épülettömegek.

Javaslatok: a községben számos jó példa található a települési térbe szépen illeszkedő, térdfalmagasítás nélküli tetőtér beépítésre. Ezeket tartjuk követendő példáknak.

Tetőforma, tetőhajlásszög, héjazat

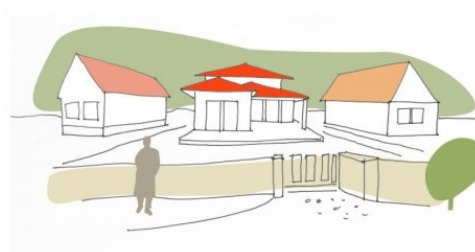
Hosszúperesztegen elterjedtek a lapos szöget bezáró (35-60° körüli) **egyszerű nyeregtetős, valamint a csonka-kontyolt összetett tetők.**

Szerencsére már ma is szép számmal találunk jó példákat felújított és újjépítésű házak körében az illeszkedés igényével megvalósított tetőszerkezetre. **Mindig figyeljünk a jellemző részletek megóvására, beemelésére!**

Javaslatok: különösen kerülendő a fémesen csillogó bádog anyagú tetőfedés!

Szintén kerülendő a központi belterületen a leginkább üdülő- és hétvégi házas, továbbá hegyvidéki területekre jellemző ragasztott- és bitumenzsindely fedés, valamint a kerámia-hatású nagyelemes műanyag- és fémszerkezetek!

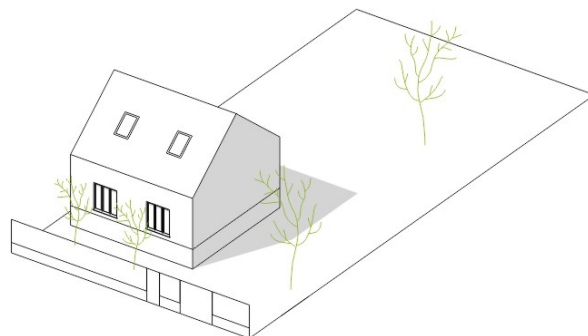
Új építés esetén kerülendő a szokatlan tömeghatást keltő lapostető, félnyeregtető, a túlzottan alacsony szöget bezáró többszörösen összetett, tört gerincállású mediterrán típusú, kupolás, kúp, toronyszerű, ívelt fedélidomú tető kialakítása!

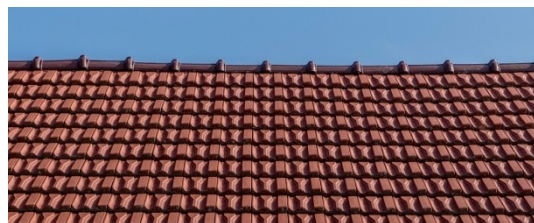
Ugyancsak kerülendő lakóépületeknél a manzárdtető. Ez a megoldás alapvetően az 1900-as évek első évtizedeiben a kor úrilakjainak, kúriaépületeinek idomait másoló historizáló építkezés eredménye volt, később pedig az államszocialista időkben a közintézmények sajátja lett, azonban Hosszúperesztegen egyik korban sem terjedtek el.

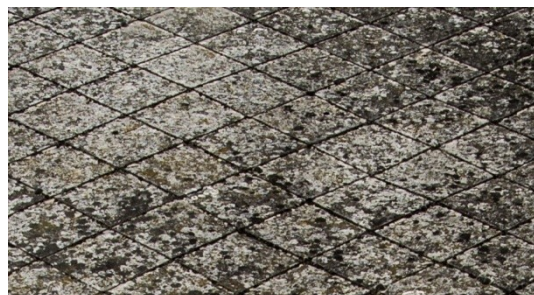
Kerüljük a héjazatból erősen kiemelkedő tetőkibúvók, nyílászárók kialakítását! Tetőablakot a tető síkjába illesztve alakítsunk ki! Több szint létrehozása, szintterület-sűrűség megváltoztatása az illeszkedés igényével, mint arra már egyszer kitértünk az épülettömeg arányainak jelentős megváltoztatása és térdfalmagasítás nélkül **tetőtér beépítéssel** javasolt.

Ahogy a felújított tetőket bemutató lent mellékelt fotókon is látszik, kedvelt és hagyományosnak tekinthető az **égetett, hódfarkú kerámiacserepek egyenesre vágott formája**, de az ívelt vágott típus is elterjedt a községben. Általánosságban elmondható, hogy utóbbi a hosszú, téglalap alaprajzú oromzatos házak formájához illeszkedik jobban, előbbi a négyzetes alaprajzú, például sátoztetős lakóházakhoz, vagy téglalap alaprajzú, de kis alapterületű mellékrendeltetésű építmények fedéséhez ajánljuk.

A XX. század első felének kedvelt megoldása volt a műemlékpalához hasonló palafedés, mely ma is meghatározó elem, így igényes felújítása, fenntartása üdvözlendő. Fel kell hívunk azonban a figyelmet a helyes és esztétikus karbantartásnehézségeire.

A héjazat felújítását mindig, a lent mellékelt képen látható módon, egységesen végezzük el, ne képezzünk eklektikus felületeket!

A héjazat színe a natúrbarnától a középvrösig tekinthető hagyományosnak. Ma már nem jellemző az ilyen megoldás választása, de **felhívjuk a figyelmet a nád-, zsúpfedés alkalmazásának tűzvédelmi veszélyeire.**

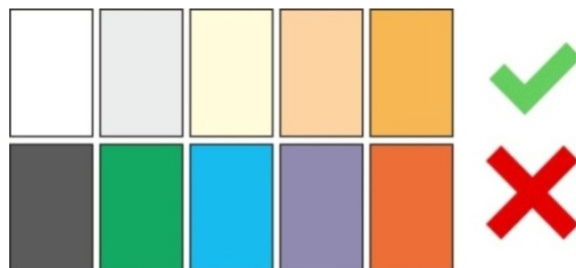
Nád, zsúpfedés alkalmazása esetén mindenképpen azt javasoljuk, hogy a teljes telek és telekhatár azonos építészeti arculattal történjen kialakításra.

Homlokzat, oromzat

Hiába az utcára jellemző egységes telepítési- beépítési rend, tömegformálás, tetőalakítás, ha a tűzfal, az épület fő tömege tekintetében nem érvényesül a harmóniára törekvés. Az egységes utcaképet már akár egyetlen oda nem illő színű, díszítettségű megoldás is képes lehet jelentősen rombolni. Tekintsünk ezen részletekre is úgy, mint **kommunikációs eszközökre**.

A településen hagyományosan a világos, **főként fehér**, továbbá a pasztelles napsárga, esetleg enyhe barack színű mész alapú festékekkel fedett homlokzat tekinthető elfogadottnak és példaértékűnek. **A mész nyugodt, élő hatást kelt, idővel beérik, különleges természetességet kölcsönöz a felületnek.**

Javaslatok: különösen kerülendők a hideg színek, mivel azok a térérzet szűkítését idézik elő.

A tetőnyereg kis mértékben, védelmi funkcióval díszítő tagozatok nélkül túlnyúlik az oromfalon. Ezt a hatást sokszor egyéb tagozatok, párkányok is erősítik:

Lábazatok, talapzatok

Hosszúperesztegen a lábazatok a népi építészeti hagyományokkal azonosan **vastagon meszelt**, festett stílusúak, vagy terméskőből rakottak. A természetes kő és egyszerű szürke festés mellett rendkívül elterjedt a **barnásvörös árnyalat** használata is.

Ki kell emelnünk a kloritpala, avagy zöldpala használatát. E kőzetet helyben, Vas megyében termelik ki, ellenálló tulajdonságai miatt lábazat és talapzat számára tökéletes választás, de ezen túlmenően nyílászárók keretezésére is szépen használható.

Ügyeljünk arra is, hogy kerítésünk talapzata, oszlopai méretükben, színükben és anyagukban is harmonizáljanak főépületünk lábazatával!

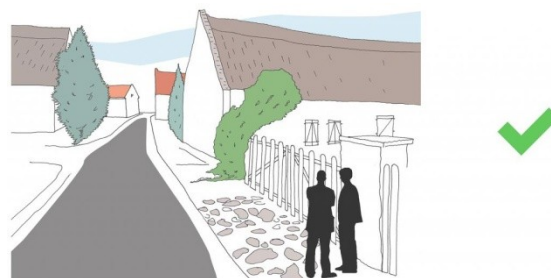
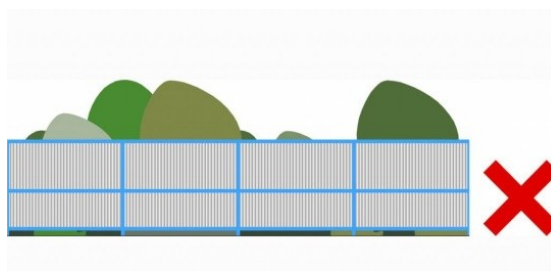
Kerítések, kapuk

A település egészére az alacsony, áttört, félig áttört, vagy egészen tömör kerítések a jellemzőek. Talapzatuk jellemzően kőből épül.

Javaslatok: kerüljük a fémlemez telekhatár kialakítását!

A csekély forgalom, a széles szabályozási vonalak és a gondos zöldfelület képzés miatt az utcáfronton maximum 1,6 méter magas kerítés kialakítását ajánljuk, melyen a kapuzat oszlopai enyhén túlnyúlhatnak.

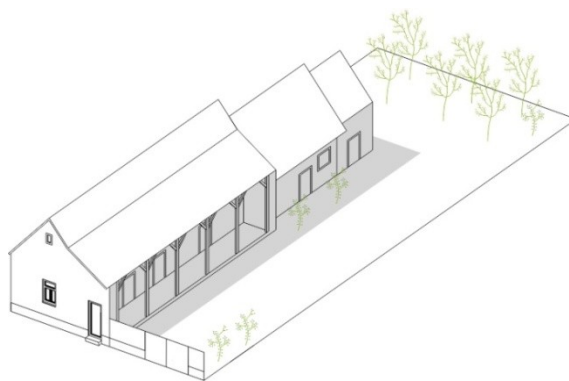
Telken belül csakis áttört kerítés alkalmazható!

Udvari melléképítmények

A kertművelés hagyományai, a telkek jellemzően hármasként tagolódása melléképítmények sorát hívja életre. Jellemző tulajdonosaik körében a házakhoz való hozzáépítés. Ezt a példát követve a szabadon álló melléképületek is többnyire csak az udvar adott felét használva, **a lakóépületek mögött sorban** helyezkednek el. Amennyiben erre nincs mód, törekedjünk a melléképületek olyan elhelyezésére, hogy ne uralják telkünk összképét, arányosak legyenek főépületünkkel, **kerüljük a rendezetlenséget, "bódésodást"!**

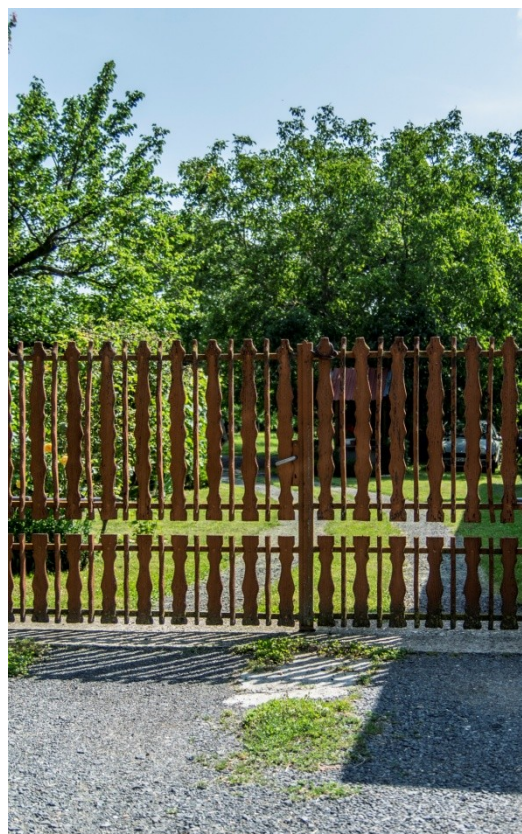
A Dunántúl e területén is jellemző volt, hogy a gazdasági udvart a főépületre merőleges tároló zárta, ez ma is megfigyelhető.

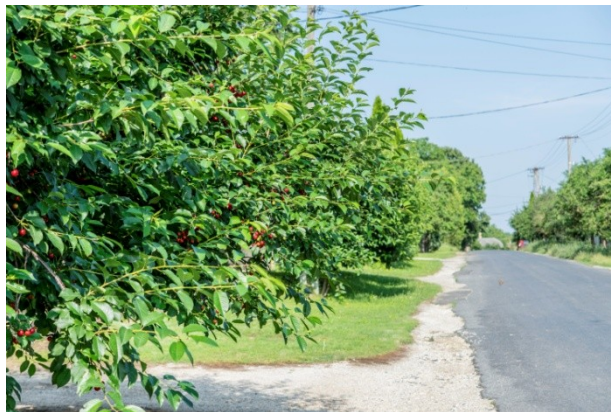
Kertek, utcafrontok, zöldfelületek

A kertek, utcafrontok megfelelő zöldfelületi tervezésével a közösséget alkotók is hozzájárulnak a már említett **egészséges, inspiráló, idelátogatók, átutazók számára is vonzó környezet** kialakításához.

Javaslatok: esztétikai és egészségügyi okokból is kerülendő nagyobb, összefüggő felületek zárt burkolattal való lefedése. Járműbejárók esetén is fontoljuk meg csupán a nyomvonal gyeprácsos, vízáteresztő kavicsréteges, vagy tömörített talajos lefedését.

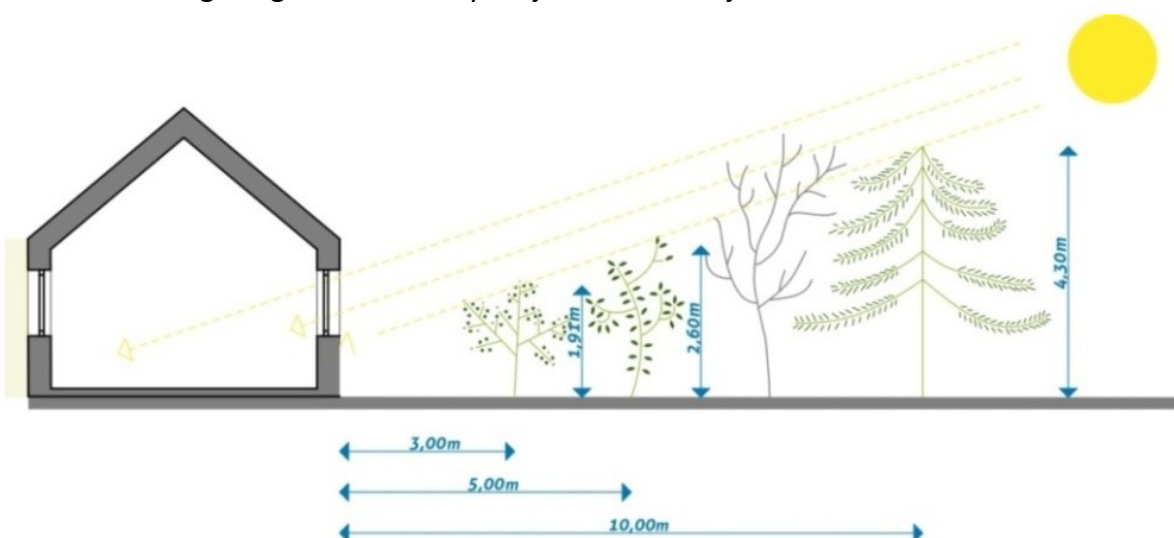

A községben is elterjedt és ajánlott örökzöld növényzet telepítése, ám tájidegen tuja-félék helyett inkább a **meszes talajt kedvelő fenyőféléket**, de leginkább az őshonos gyümölcsfákat ajánljuk. **Vas megyében általános kép a meggyfák szegélyezte utca.** Ugyancsak kerülendő a nem csak itt, de a megyében és országosan is számos helyen divatos dísznád. **Mindenképpen javasoljuk az ökológiai viszonyok figyelembevételét is.**

Előkertbe, épületünk elé ne ültessünk magas szárnövésű fákat, cserjéket! A telepítés-, valamint a lombosítási magasságra is ügyeljünk, hogy a zöldfelület ne takarja el épületünket, vagy annak jellemző részleteit, ne képezzen falat, mely elzár! Fontos, hogy a telepítési távolságokat is jól válasszuk meg, hiszen épületünk benapozása is függ ezektől az elemektől.

Téli delelési magasság mellett érvényes ajánlások déli tájolású házak esetében:

Anyag- színhasználat

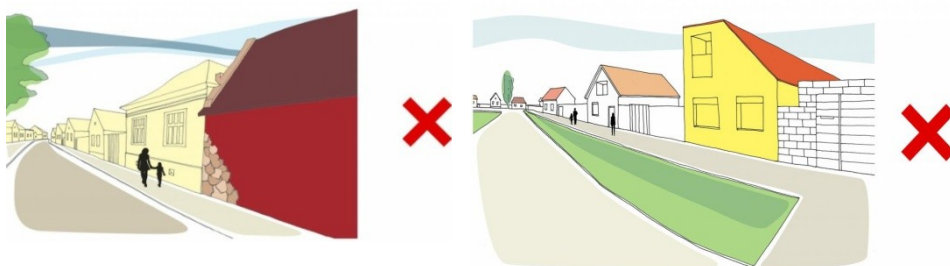
Anyaghasználat vonatkozásában itt az egységes **tömésfalak, kőfalak** jellemzőek. A **fadeszkás oromzat** ma már igen ritka a településen. Ennek ellenére, amennyiben az illeszkedik épületünk jellegéhez, javasolt a fa használatának beemelése kerítések, kapuk, szegőlécek esetében is.

A deszkaoromzat megőrzésre, továbbörökítésre érdemes, **kerüljük azonban az oromzat fedetlen OSB lappal való beépítését!**

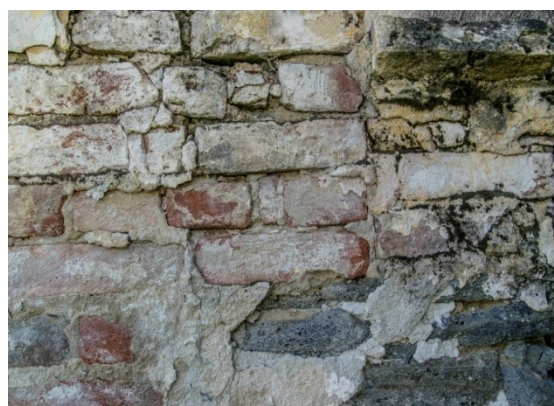
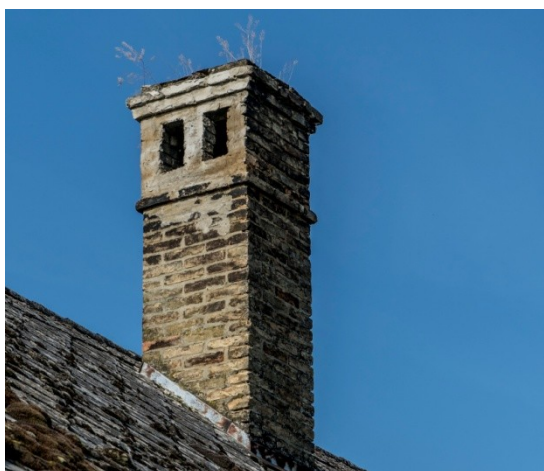
Mindig ügyelni kell a túlzottan eklektikus megjelenés elkerülésére. Amennyiben többféle anyaggal kívánunk kísérletezni, kövessük azt az egyszerű szabályt, hogy a nehezebb kő, téglalentre kerüljön, felfelé haladva pedig csökkenjen épületünk súlya. Részben ezért is kerüljük például a homlokzati és főfalak faléces borítását. A településen maga a **bontott téglal** a kerítéseknel, kéményeknél is többször megjelenik. Ezt üdvösnek tartjuk.

Javaslatok: kerülendő a természetes anyagoktól eltérő, archaizáló, műköves berakás, a csempe és vakolatlan betonfedés, továbbá a homlokzattal és nyílászárókkal nem harmonizáló festés!

A fugázatlan kő és téglakellemes hatást kelt, azonban a fedetlen gázbeton, mely jellemzően lábazatok, kerítések alkotóeleme minden esetben kerülendő.

Anyagminták:

Terepalakítás

Építkezéskor a morfológiai adottságok miatt bizonyos mértékű terepalakításra szükség van a község egyes részein. Ilyen esetekben kerülendő a teraszos megoldás és a kiemelés, törekedni kell helyette az épületek és kerítések süllyesztésére.

Légvezetékek

Sajnos e településen is problémát jelent, hogy az utcák esztétikai képét jelentősen rombolják a légvezetékek és beton tartóoszlopaik. Érdeemes lehet megvizsgálni, idővel ezeket hogyan lehetne más településekhez hasonlóan itt is földkábelekkel kiváltani. Ez már csak azért is megfontolandó, mert sokszor új vezetékek telepítésénél már eleve csak ilyenek létesítését engedélyezik.

Fényszennyezés

A település jellegéből adódóan a közcélú világítások, közterületek megvilágításának ereje 22 óra után csökkenthető. Ennek figyelembevételével a magánjellegű megvilágításokat is érdemes úgy tervezni, hogy, amennyiben létük nem indokolt, esti órákra akár teljesen meg lehessen őket szüntetni. Figyeljünk továbbá arra is, hogy ne használjunk 3000K feletti hideg színű fénykibocsájtó forrásokat, továbbá szórásirányuk pedig fentről-lefelé történjen. Szükség esetén terelőernyőket is használjunk, hogy ne zavarjuk a közlekedőket!

Településközponti területek, egyéb zöldfelületek

Nyílászárók, homlokzatok

Az ablakok jellemzően függőlegesen állnak, osztottak, fa kerettel rendelkeznek. **Amennyire lehetséges, kerüljük a redőnyhasználatot!** Ilyen árnyékoló használata esetén pedig mindenképp törekedjünk a redőnytok süllyesztésére, beltéri elhelyezésére, esetleg fa kivitelezésre, vagy legalább fahatású színhasználatra!

Javaslat: nagyobb összefüggő felületek helyett törekedjünk több kisebb nyílás kialakítására! jó példa erre a Cifra Palota Művészeti Óvoda épülete is.

A központi funkcióval rendelkező épületeket napsárga színük általánosságban kiemelik a települési térből. Ehhez a főszínhez általában polgárias megjelenést kölcsönző díszítetlen fehér kontúrvonalak párosulnak.

Utcabútorok, közjóléti berendezések, egyéb építmények anyaghasználata

Az épített környezet alakítását, gazdagítását elsősorban fa felhasználásával kell végezni, de felületkezelte fém, terméskő és tégl, valamint a játszótéri berendezéseknél természetesen műanyag is használható.

Fedett pavilonok, padok esetében javasolt a kerámiacserép használata.

Tudatos tervezés eredménye, hogy a ligetes parkokat falusias módon kevés épített elemmel látják el. Ez jelen esetben a természetközelség fenntartását is szolgálja.

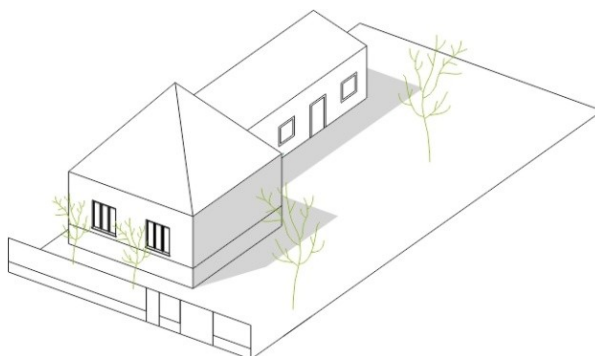
Speciális zöldfelülete minden településnek a temetőterülete. Mivel ez jelen esetben a falu egy magaslatán helyezkedik el, fontos a megfelelő árnyékolás és a közjóléti berendezések helyes tervezése. A folyamatos fejlesztés segít abban is, hogy nyugodt, egészséges környezet fogadja a szertartásokra érkezőket, megemlékezni vágyókat:

Kertes falu

Telepítés

Az átalakulás, megújulás következtében létrejött négyzet alaprajzú átépítés, sátoztetős típusházak esetében ajánljuk a lakóépület fő tömege által takart hozzáépítést, „L” alaprajz kialakítását, mely az utcai homlokzat rendjét sem töri meg, továbbá illeszkedik a jelenlegi települési és térségi arculathoz.

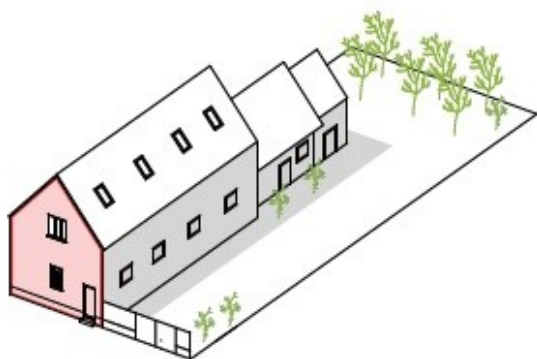
Magasság

Az 1980-as és 1990-es évek kétszintes családi házai oldalukkal az utcára néznek, így tetősíkjuk kevésbé töri meg az utcaképet.

Oromzat, héjazat

A tetőtér beépítésének kérdéséhez visszatérve a homlokzatképzés szempontjából fontos, hogy **ablaknyílásokat utcai oromzaton lehetőlegne hozzunk létre**. Az ugyanis a kialakult arányok és a magasságérzet nem kívánt megváltozásával jár. **Ugyanez vonatkozik az erkélyekre is, gondolkozzunk inkább a homlokzatba süllyesztett loggia, előtér kialakításában!**

Az oromzatos házak sajátossága, hogy e forma lehetőséget biztosít **jellemző részletek, homlokzati padlásszellőző ablakok** kialakítására is. Ezek nyugodt nyeregtetős házak esetében jellemzően kettős téglalap alakúak, polgárias tömeghatású épületeknél majorsági építkezésre hasonló kerek kiképzésűek. **Közös jellemzőjük azonban, hogy együtt jár velük az építés, felújítás évének megjelölése is.**

Jellemző részlet a fém héjazati padlásszellőző is.

Az apró, tető síkjából kiemelkedő nyílások lehetnek egyszerűek (hagyományosan tisztviselőházak sajátja), vagy akár enyhén díszítettek is. jellemző színek a szürke, piros és a zöld.

Egységes telepítésű és tetőformájú házakból álló utcaképrészletek:

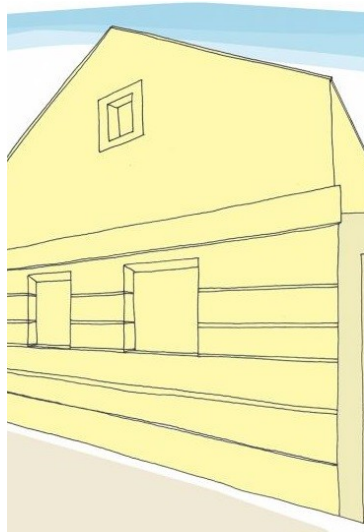

Homlokzat, vakolatarchitektúra

A helyi lakosság bár alapvetően az egyszerű vakolatarchitektúrát részesítette előnyben, azonban néhány módosabb család a közeli településeken is látható polgári megjelenést kölcsönzött lakójának. A homlokzaton így egyes lakóházak esetében megjelentek a klasszicizáló minták, vonalak:

Hosszúperesztegen is megjelent a városias, historizáló építkezésre jellemző, **kváderköves díszítés**. Ezek a díszítések szintén megőrzendők, de kerülendő az ilyen, vagy az ehhez hasonló ma divatosabb egyszerű vízszintes sávozásos megoldás.

Nyílászárók

Nyílásritmus vonatkozásában lakóházak esetében alapvetően a páros elhelyezést javasoljuk ott, ahol nem a klasszikus hármastagolás jellemző, **nyíláskiosztás** tekintetében pedig az osztott álló téglalap formátum tekinthető hagyományosnak. Ahogyan a homlokzatot és az oromzatot, úgy az ablakokat, kapukat sem díszítették túl az évek folyamán a helyiek. A **zsalugáter, spaletta szintén hagyományos forma, mely ma is igen kedvelt, ráadásul a redőnyöknél kellemesebb és esztétikusabb megoldások.**

Amennyire lehetséges, kerüljük is a redőnyhasználatot, ilyen árnyékoló használata esetén pedig mindenképp törekedjünk a redőnytök süllyesztésére, beltéri elhelyezésére, esetleg fa kivitelezés, vagy legalább fahatású színhasználatra!

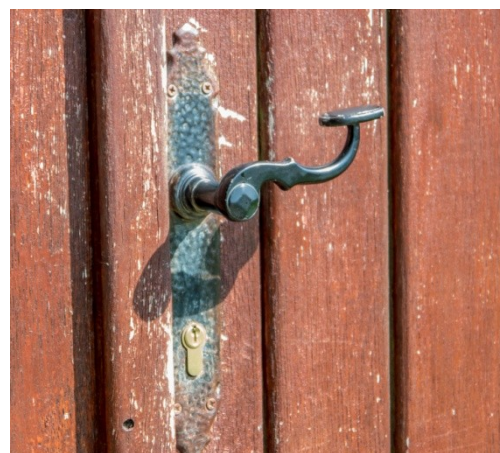
Kerítések, kapuk

Lakóterületeken a tömör kerítéseknek is több fajtája ismeretes. Szintén tágabb térségben így itt is elterjedt a betonkerítés, de a hagyományos kőkerítés megismertetése és megőrzése az igazán fontos feladat.

Ez utóbbiak jellemzően a homlokzat, ablakok feléig magasodnak, egyenes futásúak, nem lejtjenek, kapuzatuk erőteljes tömeghatású oszlopokkal rendelkeznek.

A kapuzat ívelt futású, függőleges falécezésű, vagy kovácsoltvas.

Az áttört kerítések sűrű drótfonatosak, vagy pedig egyenes lécezésűek:

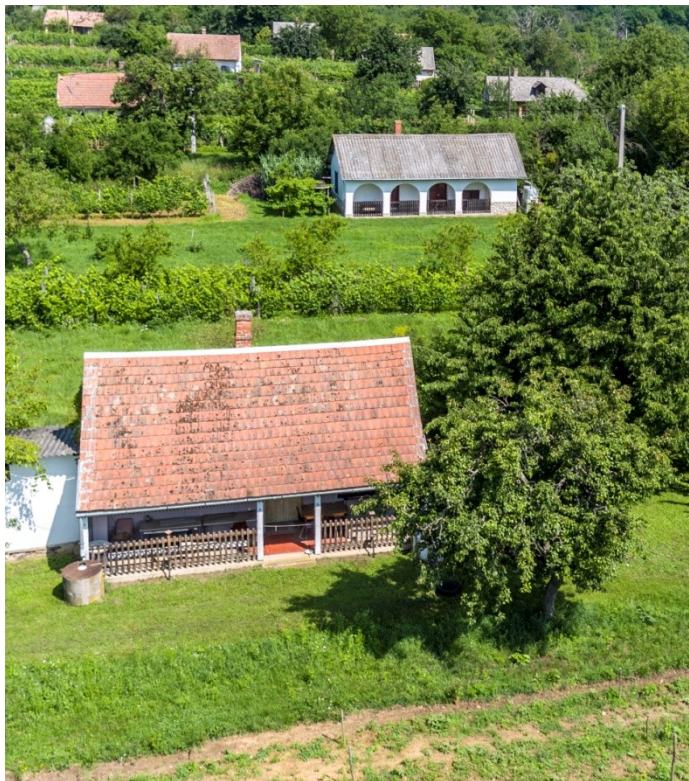

Szőlőhegyek

Telepítés

Az épületek többnyire az utak, dűlők mentén, vagy a földterületen szabadon állnak attól függően, hogy a domborzati viszonyok hol a legalkalmasabbak. Így előfordul, hogy **sűrűbb beépítésű helyeken a szomszédos házak szabályos kis utcákat alkotnak, de az organikus megjelenés a mérvadó.**

A szabadon álló présházak egymáshoz való illeszkedése, a hagyományos megoldások továbbörökítése és az egységes megjelenés, arculat kialakítása kiemelt feladat a település életében.

Nyílászárók, anyaghasználat

Hosszúperesztegen a présházak ajtaja, ablaka hagyományosan a polgáriasodott réteg igényeit fejezik ki, használják a faluban megszokott kontrasztokat is. Az áthidalógerendás megoldások esetében esztétikus megoldás lehet a látszó téglá, terméskő kihangsúlyozása.

Tornácok, előtetők

A kisházak általános toldaléka az árnyékot adó tornác, előtető. Ezek minden esetben a hosszanti gerinchez kapcsolódnak. Esetükben különösen ügyelni kell, hogy héjazatuk illeszkedjen a fő tömeghez.

Utcabútorok, közjóléti berendezések, egyéb építmények anyaghasználata

Ezek az elemek minden esetben természetes anyagok használatával létesítendőek, ám itt nem jellemzőek a lent a faluban használt kloritpalás megoldások.

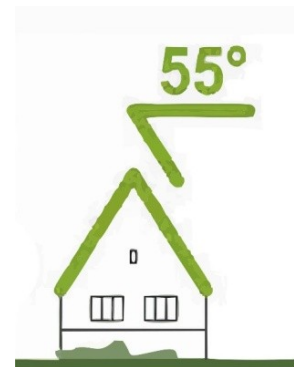
Szorgalmazzuk a gazdálkodáshoz köthető használati tárgyak esztétikus szerepeltetését, megjelenítését is.

Üdülőtelep

Tetőforma, tetőhajlásszög, héjazat

Kis alapterületű üdülő-, hétvégiházakra jellemző a körülbelül 55° körüli tetőhajlásszög és az egyszerű nyeregtető.

Sokszor a funkcióból eredően **ragasztott zsindelyes** héjalásokat is láthatunk, ám e területen is a kerámiaacserép használatát javasoljuk mind az üdülők, mind a szolgáltatóegységes esetében, ugyanis az a stégekre épült tárolók sajátja.

A héjanyag színe itt a belterülethez képest sötétebb is lehet, ezt a magas zöldfelületi fedés léte engedi.

Anyaghasználat

Míg a faluban kerülendő az épületek fával való burkolása, itt akár a rönkház is elfogadható, ha az illeszkedik az utca egyéb házaihoz. Kellemesebb hatást tudunk azonban elérni, ha a fát mindig csak a megfelelő helyeken alkalmazzuk, teret adunk más természetes anyagoknak is, különösen mivel itt is használt anyag a kloritpala.

Kapuk, kerítések

Szembetűnő különbség a központi lakóterületekkel szemben, hogy az itteni kerítések csakis áttört típusúak, kifejezetten alacsonyak, kertvárosias igényűek, gyakran talapzattal sem rendelkeznek. Fő anyaguk szintén a fa:

Stégek, utcabútorok, közjóléti berendezések, egyéb mellékrendeltetésű építmények anyaghasználata

A tóra kiépített stégek és a rajtuk álló tárolók vonatkozásában minden esetben kerüljük a fém- és műanyaglemezek használatát, törekedjünk az egységes megjelenés fenntartására!

Természeti területek, egyéb külterület

A rendezett, kiterjedt külterületen az általános előírásoknak is megfelelően minden esetben kerülendőek a tájidegen műtárgyak, tájképet zavaró, táji potenciált degradáló létesítmények. **Törekedjünk a tájba és a település arculatához is illeszkedő, megfelelő megjelenésű, az élővilágot és a tájképet sem zavaróan elhelyezett, természetes anyagokból épülő tereptárgyak, épületek, építmények létesítésére.**

Hosszúperesztegen a belterületen is áthaladó, de a Szajki-erdőket is átszelő **országos kéktúra** útvonal mellett számos egyéb helyi jelentőségű túraútvonal ismeretes, továbbá több erdészeti és földút is járható, kerékpározható.

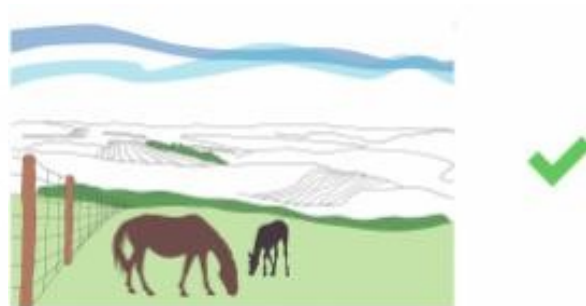
Ennek következtében **közjóléti berendezések**, mint például paddal ellátott, esetleg fedett pihenőhelyek kialakítása az aktív kikapcsolódást keresőket kiszolgáló **ökológiai szemléletű** fejlesztésének szempontjából is fontos lehet. Érdekes lehet továbbá a környezeti viselkedéskultúráról és az erdei- valamint kerékpáros közlekedés szabályairól is több helyen információs táblákat kihelyezni, ezzel is segítve védett és értékes területek állapotának megőrzését. Szerencsére ezt ma is komolyan veszik az ezzel foglalkozó szervezetek:

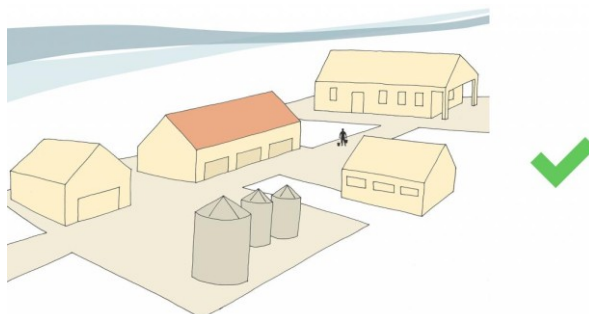
Kerítések

Erdőterületen kerítést létesíteni csak ideiglenesen, természetvédelmi, vad- és erdőgazdálkodási célból lehet. Ennek formája leginkább drótfonatos vadháló legyen.

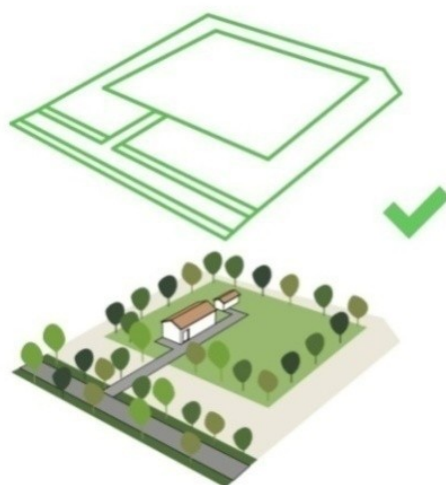

Ipari, gazdasági üzemerületek

Amennyiben lehet, főként új építkezések, átalakítások esetében törekedni kell a kézikönyvben korábban megfogalmazott településkaraktert leíró, meghatározó tömegalakítási módok, térformáló megoldások, színek, zöldfelületi ajánlások, zajtovábbá fényszennyezési korlátozások követésére.

A jellemzően lemezes anyagú ipari csarnokok, széles fesztávú üzemek esetében az elterjedt kék szín helyett használjunk középvrös, vagy még inkább a tájba illő zöldes, vagy semleges földszíneket.

Zöldfelületek

A település ipari- és mezőgazdasági üzei, telephelyei védelmi szempontból megfelelő keretező és takarófásítással rendelkeznek.

Anyaghasználat

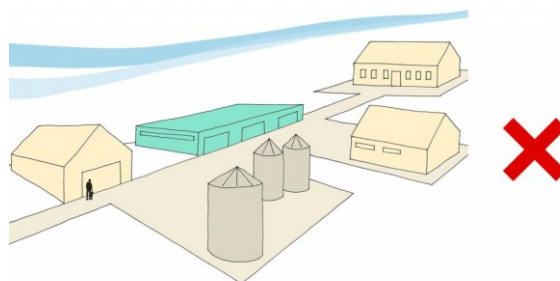
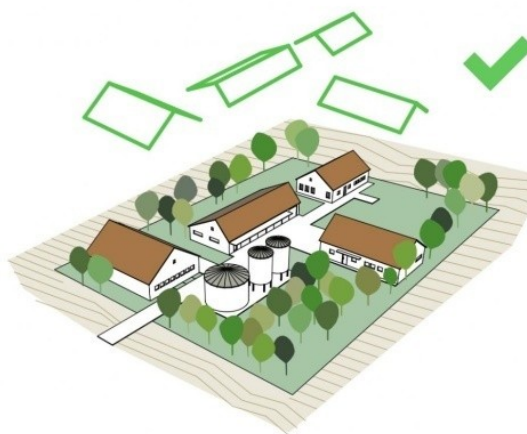
Fém felépítést csarnoképületeknél is csak abban az esetben használjunk, ha az valóban indokolt!

Tetőforma, tetőhajlásszög:

Lapos, illetve fűrészfog tetőt csak abban az esetben használjunk, ha az az áthidalni kívánt távolságok méretéből adódóan indokolt!

Kerítések

A magas tömör kerítések csak különösen nagy értékű vagyon védelme szempontjából tekinthetők indokoltnak. Javasoljuk a településen is megszokott átlátszó drótfonatos és a szintén nagyobb területek határolására való vízszintes fadeszkás, léces megoldásokat. Drótfonatos kerítésünk oszlopait igyekezzünk faanyagból összeállítani.

ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

E gondolatébresztő fejezet célja a teljesség igénye nélkül bemutatni a település kézikönyvben még nem ismertetett további általános jó példáit, különös tekintettel az új építkezésekre, felújításokra, támpontokat, ötleteket adva a jövőben itt tervezők számára.

Különösen szépek e házon a klasszicizáló minták, melyek nem tolakodnak elénk, továbbá érdemes megfigyelni az osztott ablakokat és az egyéb jellemző részleteket és a rendezett közterületet is a házhoz illeszkedő cseréptetőss paddal:

A térségre jellemző mintasor a párkányok felett, harmonizáló színek, belső redőnytokok:

Jól kezelt papafedés, megfelelő sűrűségű és magasságú fák, melyek nem takarják az épület egészét, a magas szárnövésű örökzöldek az oldal és hátsókertben kaptak helyet:

Szintén letisztult festés és klasszicista jegyek, hozzájuk illő nyugodt nyeregtető:

A kézikönyvben leírtakon túlmenően apró, de annál jelentősebb részlet a közművezetékek festése, így azok kevésbé zavaróak. Szépen megoldott a lábazat és a talapzat illeszkedése is:

Ablakok felújítás alatt az eredeti keretező motívumok meghagyásával:

Kloritpala ablakkeretezés, melyhez illeszkedik a zöld kontúrfestés:

Felújítás az eredeti alaprajz, ablakméretek meghagyásával, tetőablak nélküli szerkezettel, amennyire lehetséges hagyományos építőanyagok felhasználásával:

Érdekes módosabb paraszti lakóház markáns oromzattal és tömör kapuzattal:

Kedvelt párosítás a nyers kőre emlékeztető főszín és fehér kontúrvonalak:

Kisparaszti lakóház enyhe pasztelles színekkel, alacsonyan ülő spalettás ablakokkal:

Felújítás alatt álló félig nyitott tornáccal rendelkező ház:

Példás zöldfelület tervezés, megfelelő nyílásritmus és kiosztás:

Vastag szürke lábazat, belső redőnytok, talapzat nélküli léckerítés:

Fa és kő megfelelő arányú ötvözése az üdülőtelepen:

Látszó téglafelületek a
présházakon:

Egyedi, akár saját készítésű, épületünkhöz illeszkedő házsámok, névtáblák, postaládák, jelképek, egyéb használati tárgyak utcabútorokként történő használatával barátságosabbá, kifejezőbbé varázsolhatjuk otthonunkat és az utcát:

JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

7

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Az utcabútorok, tereptárgyak, térplasztikák, installációk elhelyezésének, kialakításának illeszkednie kell a község és közterületei karakteréhez, arculatához. Ügyelni kell a helyes méretarányok megtartására is! Amennyiben lehetséges, ezek esetében is igyekezzünk helyi, természetes anyagokat használni!

Ilyen sajátos építményfajták lehetnek még többek között: a hirdetőtáblák, cégerek, információs- és jelzőtáblák, padok és ülőhelyek, pavilonok, kerékpártárolók, hulladékgyűjtők, utca- és közterületnév táblák.

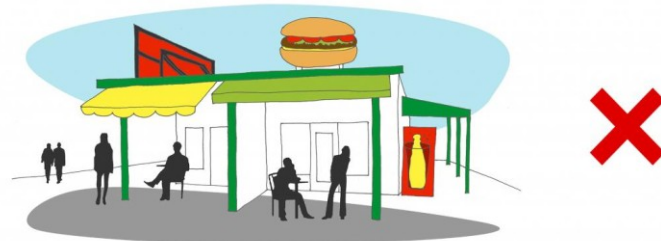
A településen egységes utcanévtáblák és irányjelzők:

Reklámtáblák megvilágításakor vegyük figyelembe a fényszennyezés csökkentésére vonatkozó általános javaslatokat!

Ne használjunk villogócsöves, zavaró frekvenci tartományú fényeket!

Reklámfelületeink, cégtábláink, egyéb információs és hirdetőberendezéseink, mint a bemutatott egyedi házszámok esetében, illeszkedjenek épületünk homlokzatához és a településarculathoz is. Kerüljük a túlzottan összetett, túlméretezett megoldásokat, a gyöngyház, csillogó és fémes felületeket.

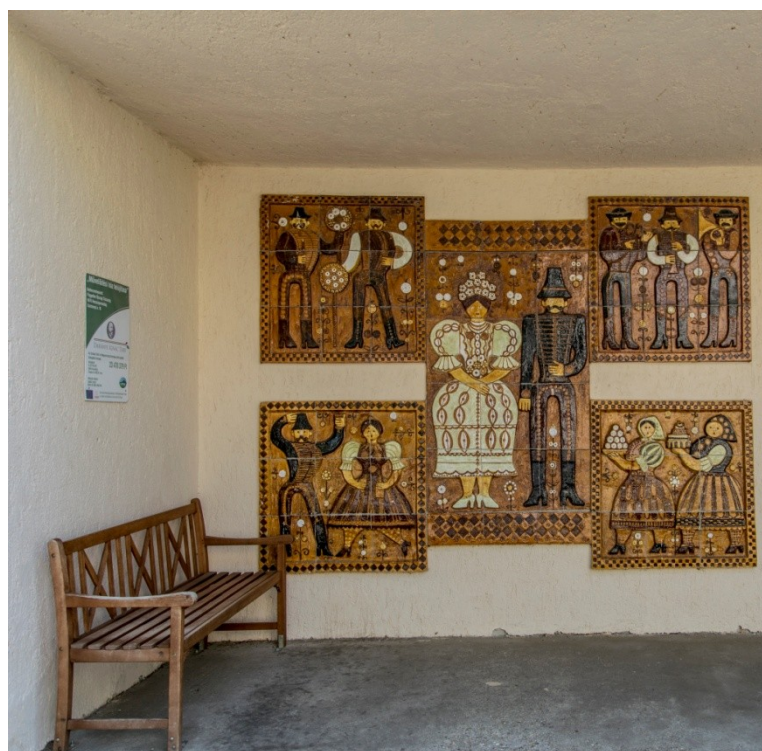
Egyéb turisztikai és információs táblák:

A selyemfényű fehér festés ajánlott közterületi elemek esetében:

A művelődési ház bejárata mellett található Kumpost Éva 1971-es kerámia faliképe, mely egy házasságkötést ábrázol:

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Napelemek, napkollektorok

Magyarországon is egyre elterjedtebb a napenergia felhasználása. A hőt fejlesztő napkollektorok mellett az energiatermelő napelemek településképi szempontból kevésbé zavaró kialakításúak, ám minden esetben **igyekezni kell az utcafronttól távol, ha lehet akár hátsó mellékrendeltetésű épületeken elhelyezni ezeket a paneleket**. Településkép védelmi szempontok figyelembevétele miatt a tető síkjától maximum tíz fokos szöget bezáró módon, egységes tömbben szereljük fel energiatermelő egységeinket.

Parabola, légkondicionáló, parapet szellőző, riasztó

Az utcai homlokzatra ne tegyünk parabolaantennát, légkondicionáló berendezés külső egységét, illetve ha lehet parapet szellőzőt és turbó kazán kivezető kéményét se, valamint közművezetékét se helyezzünk el közterületről látható módon!

Ezek ugyanis mind megbontják a homlokzat, tornác egységét, még akkor is, ha egy minden egyéb szempontból szépen felújított, megőrzött, vagy akár új építésű épületről beszélünk. Ezeket a tárgyakat, ha csak nem különösen indokolt más megoldás, a ház hátsókert felé néző falfelületére szereljük fel.

A riasztóberendezések külső egysége a legszebb homlokzat látványát is el tudja csúfítani. Nem javasolt a berendezést a főhomlokzat közepére helyezni.

VÁROSÖKOLÓGIA Bt.

Készült Hosszúpereszteg község Önkormányzata megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

Polgármester: Farkas Margit

Főépítész: R. Takács Eszter

Szerzők: Virág Attila, Tóth Norbert, Győr Ágnes Janka

Fotók: Tóth Norbert

Drónfotók: Városökológia Bt.

Ábrák: Tóth Norbert; Lechner Lajos Tudásközpont Nonprofit Kft.; Fenntartható fejlesztés - várostervezési útmutató; szerk.: Lukovich Tamás - Mogyorósi Katalin, TERC Budapest, 2013; BME Lakóépülettervezési Tanszék

Grafikai tervezés:

lefties
DESIGN

A kiadvány a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. védelme alatt áll.

